

Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri **Teachers' and Students' Opinions on Grammar Teaching**

Sibel EKŞİ¹, Nuhaşan KIR², Ahmet BENZER³

Makale Türü / Article Type: Araştırma

Başvuru Tarihi / Application Date: 10.06.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 17.06.2021

Atf İçin / To Cite This Article: Ekşi, S., Kır N., ve Benzer A. (2021). Dil bilgisi öğretimine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (REFAD)*, 1(1), 58-79.

ÖZ: Dil bilgisi öğretimi, dil öğretimi içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Dil bilgisi, eski öğretim programlarında ayrı bir başlık olarak ele alınmasına rağmen yenilenen öğretim programlarında ayrı bir başlık olarak ele alınmamıştır. Dil bilgisi, okuma ve yazma becerilerinin içinde bir alt başlık olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada; öğrencilerin ve Türkçe öğretmenlerinin dil bilgisine, dil bilgisi materyallerine, dil bilgisi öğretim yöntemlerine ve dil bilgisi uygulamalarına yönelik tutumlarını, görüşlerini, tercihlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu MEB'e bağlı devlet okullarında çalışan 28 öğretmen ve MEB'e bağlı bir devlet okulundaki 27 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan "Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri" anketi öğretmenlere internet üzerinden gönderilen bir bağlantı yoluyla ulaştırılarak, "Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşleri" anketi ise öğrencilere dağıtılarak uygulanmıştır. Anketin sonuçlarına göre hem öğretmenler hem de öğrenciler dil bilgisi öğretiminin gerekli olduğunu, ders kitaplarının ise dil bilgisi öğretimi için yetersiz olduğunu savunmuştur. Bununla birlikte öğretmenler dil bilgisi konusunun öğretimine başlanırken ders kitaplarında ilk olarak örnekler verilerek kurala ulaşılmasını savunurken öğrenciler ise ilk olarak önceki konuların hatırlatılması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin çoğu, dil bilgisinin programda ayrı bir başlık olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bunun yanında çalışmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin dil bilgisi öğretimine çoğunlukla haftada iki saat ayırdıkları, bu öğretimde

¹Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sibel.eksi@erdogan.edu.tr
eksisibel13346@gmail.com, 0000-0002-9052-4945

²Türkçe Öğretmeni, Yeni Bosna Şehit Muhammed Ali Kalo Ortaokulu, nuhsan93@gmail.com,
0000-0002-2638-4730

³Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, abenzer@marmara.edu.tr/ahmetbenzer@gmail.com,
0000-0003-3579-3699

çalışma yaprakları kullandıkları ve kaynak kitaplardan yararlanması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Öğrencilerle yapılan anket sonucunda öğrencilerin çoğunun yardımcı kaynaklardan faydalandığı ortaya çıkmıştır. Ders kitabı dışındaki kaynakların öğrenci tarafından kullanılıyor oluşu hem programın hedeflerine ulaşılması bakımından hem de programın uygulayıcıları olan öğretmenler için kısa ve uzun vadede çeşitli sorunlara yol açabilir.

Anahtar kelimeler: Dil bilgisi, ders kitapları, öğretim programı, öğretmen ve öğrenci görüşleri

ABSTRACT: Grammar teaching is an important part of language teaching. Although grammar is considered as a separate topic in old curriculum, it is not considered as a separate topic in renewed curriculum. In this study, it was aimed to determine the attitudes, opinions and preferences of Turkish teachers and students towards grammar, grammar materials, grammar teaching methods and grammar practices. The study group of the study consists of 28 teachers working in public schools affiliated to the ministry and 27 eighth grade students in a public school affiliated to the ministry. “The Teacher Opinions on Grammar Teaching” questionnaire prepared by the researchers was delivered to the teachers via a link sent over the internet, and the “Student Opinions about Grammar Teaching” questionnaire was distributed to the students. According to the results of the questionnaire, both teachers and students are required to teach grammar; and that textbooks are insufficient for grammar teaching. However, while the teachers started to teach grammar, they argued that the rules should be reached by giving examples first in the textbooks and the students stated that the previous subjects should be reminded first. Most teachers argue that grammar should be considered as a separate topic in the program. In addition, according to the results of the study, it was observed that teachers mostly spent two hours a week in grammar teaching, they used worksheets in this teaching and they thought that source books should be used. As a result of the survey conducted with the students, it was found that most of the students benefited from auxiliary resources. The use of resources other than the textbook by the student can lead to problems both in terms of achieving the objectives of the program and in the short and long term for teachers who are the program implementers.

Key words: Grammar, text books, curriculum, teachers’ and students’ views

1. GİRİŞ

Dil bilgisi öğretimi eskiden dil öğretiminde önemli bir yer teşkil etmekteydi ve dil bilgisi öğretiminde dilin yapısına odaklanılmaktaydı. Günümüzde ise işlevselci yaklaşım ön plana çıkmaktadır. İşlevsel dil bilgisi yaklaşımı, betimleyici dil bilgisine benzer olarak var olanı olduğu gibi yansıtma uğraşındadır ancak içerik kurgusunu yaparken işlevi öne çıkarır. Kurgusunu yapılardan daha çok işlev üzerine kurar. Kullanıcı dostudur. Kullanıcı neyi arıyorsa onu kolayca bulsun ister (Benzer, 2020).

Dil bilgisi öğretimi, günümüzde hâlâ tartışılan bir konudur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018) dil bilgisi ayrı bir başlık olarak ele alınmamış, okuma ve yazma becerilerinin içinde yer almıştır. Bu bakımdan dil bilgisi öğretimi, tek başına bir beceri alanı görülmekten ziyade diğer becerilerin gelişmesinde ve etkili kullanılmasında bir araç olarak görülmüştür.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda dil bilgisinin öğretiminin gerekli olup olmadığı konusu tartışılmaktadır (Nassaji ve Fotos, 2004). Dil bilgisi öğretimi üzerine yapılan çalışmaların çoğunda öğretmenlerin dil bilgisi öğretimini gerekli bulduğu yargısına ulaşılmıştır (Yaman ve Karaaslan, 2010; Aydın, 1999; Jean ve Smard, 2011). Dil bilgisi öğretiminin gerekliliği ortadadır. Burada karşımıza çıkan en önemli problem şudur: Dil bilgisi öğretimi nasıl yapılmalıdır? Bu konuda çeşitli görüşler mevcuttur. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Dil bilgisi, bağımsız bir ders olarak değil, okuma-anlama işi ile birlikte yürütülmelidir. Bu dersle ilgili çalışmalar öğrencilerin anlama, konuşma, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır. Öğrencilerin konuşurken ve yazarken yaptıkları yanlışların doğruları gösterilerek yeterince alıştırmaya yapmaları sağlanmalıdır. Dil bilgisi kavramları, öğrencilere kural ezberleterek değil, sezdirme ve uygulama yoluyla verilmelidir (Ünalın, 2001). Türkçe dil bilgisi, görev gereği değil, bulmaca çözer gibi öğrenilmeli. Kişi kuralların uygulanışını doğrudan kendi deneyimleri ile kazanmalıdır (Sağır, 2002).

Dil bilgisi öğretimi, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa gibi öğretimin temel ilkelerine göre yapılmalıdır. Örnek metinler, çocukların yaşantılarından alınmalı, toplumun kültürel dokusuna uygun olmalı, aynı zamanda kültür de öğretilmelidir (Erdem, 2007). Dil bilgisi öğretimi basitçe öğrencileri, hedef yapıyla ilgili çoklu örneklerle maruz bırakarak yapılabilir (Ellis, 2006).

Yukarıda belirtilen görüşler de incelendiğinde dil bilgisi öğretiminde önemli olan, öğrencinin bilgiyi yapılandırması gerekliliğidir. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte bilginin aşamalandırılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ocak (2007) yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında bireyin daha önceki bilgi, beceri ve deneyimlere dayalı olarak belirlenmiş düşünce yapısını aldığı ve kendine göre birtakım değişikliklerle şekillendirerek, ilkelere dayalı olarak oluşturacağı yeni yapıyı benimsediğini belirtir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşımla dil bilgisi öğretiminde sarmal anlayış benimsenmiştir (Onan,

2017). Bu anlayışa göre dilin kuralları okuma, yazma, konuşma ve dinleme eğitimiyle sarmallanarak verilmektedir. Bu yaklaşım dilin kurallarını işlevsel oldukları ortamda ele almaktadır. Doğru dil kullanımı noktasında farkındalık ve bilinç oluşturma açısından bu yaklaşım etkili görünmektedir. Dil bilgisi öğretimi de bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Yeni öğretim programı yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlandığı için dil bilgisi öğretimi de var olan bilgilerin üzerine, yeni bilgilerin eklenmesi bağlamında yapılmalıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018) becerilerin kazandırılmasında bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede hazırlanan kazanımlara yer verildiği belirtilmektedir. Bu noktada dil bilgisi öğretiminde rehber olarak kullanılan öğretim programının ve ders kitaplarının önemi ön plana çıkmaktadır.

Dil bilgisindeki hangi kurallar ve bu kurallar hangi sınıf düzeyinde verilmeli bilgisi öğretim programında, teorinin uygulaması ise ders kitabında yer alır. Bir öğretmen bu iki kaynağa uymak zorundadır (Benzer, 2019). Bu nedenle öncelikle ders kitaplarının niteliği ile ilgili önceden yapılan araştırma sonuçlarına değinmek gerekir. Yapılan araştırmaların çoğunda öğretmenlerin ders kitaplarını nitelik ve nicelik yönünden yetersiz gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır (Salman ve Aydın 2018; Anılan, 2014; Salman, 2018; Arıcı, 2005). Ders kitaplarının öğretmenler tarafından yetersiz görülmesi dil bilgisindeki başarıyı da doğrudan etkileyen bir faktördür.

Ders kitaplarındaki etkinliklerin ve metinlerin dil bilgisi öğretimine olan etkisi yadsınmaz. Etkinlikler, öğrencinin bilgiyi bulmasında ve bulduğu bilgiyi yapılandırmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Çevik ve Güneş'in (2017) çalışmasında Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin birbirinin tekrarı şeklinde olduğu bu nedenle etkinliklerin çabuk ezberlendiği ve dil bilgisi öğretimine katkı sağlamadığı ortaya konmuştur. Etkinliklerin tekdüze olması, dil bilgisi öğretimine bir fayda sağlamayacağı gibi aynı zamanda öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine ket vurmaktadır.

Dil bilgisinin yeni öğretim programıyla diğer becerilerin içinde verilmeye başlanmasıyla birlikte ders kitaplarındaki metinlerin de önemi artmıştır. Çeçen ve Aytaş'a (2010) göre iyi bir dil bilgisi öğretimi için dilin doğru ve güzel kullanıldığı metinler seçilmelidir. Dil yapıları bu metinlerden hareketle hazırlandığı takdirde etkili bir eğitim gerçekleştirilmiş olacaktır. Görüldüğü üzere başarılı bir dil bilgisi öğretimi için nitelikli metinlerin seçilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Ders kitapları öğretmenin ve öğrencinin doğrudan kullandıkları kaynaklar olması nedeniyle üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bu hususta, dil bilgisi öğretimi ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerinin alındığı birçok çalışma bulunmaktadır. (Aydın, 1999; Arıcı, 2005; Erdem, 2008). Ancak alanyazın tarandığında öğrencilerin bu konudaki fikirlerinin alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla öğretmenlerin yanı sıra öğrencilerin de görüşlerini almak son derece

önemlidir. Buradan hareketle, yaptığımız bu çalışmada öğretim programının ve ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi üzerindeki etkisine dair öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurulmuştur.

1.2. Araştırma Problemi

Türkçe dersi öğretim programı ve ders kitapları, dil bilgisi öğretiminin en önemli ayaklarını oluşturmaktadır. Bu sebeple programının ve ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi üzerindeki etkisine dair öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Problem cümlesi olarak “Öğretim programının ve ders kitaplarının dil bilgisi öğretimine etkisi nedir?” sorusu belirlenmiştir.

1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Çalışmanın alt problemleri şöyledir:

1. Öğretmenlerin ve öğrencilerin dil bilgisi öğretimine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin dil bilgisi konularının işleniş sırası ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinlikleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
4. Öğretmen ve öğrencilerin dil bilgisi öğretiminin gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretmenlerin öğretim programında dil bilgisinin diğer beceriler içinde yer almasına ilişkin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Türkçe öğretmenlerinin ve öğrenim gören öğrencilerin dil bilgisine, dil bilgisi materyallerine ve öğretim yöntemlerine, dil bilgisi uygulamalarına yönelik tutumlarını, görüşlerini, tercihlerini belirlemek amacıyla tarama modeliyle tasarlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1998).

2.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, MEB’e bağlı okullarda çalışan 28 Türkçe öğretmeni ve 27 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin cinsiyet, mesleki tecrübe, hangi kademelere ders verdikleri ve eğitim durumları ile ilgili oranları şu şekildedir:

Tablo 1: Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

Özellik	Gruplar	Sıklık	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	13	%46,4
	Erkek	15	%53,6
Mesleki Tecrübe	0-5	3	%10,7
	5-10	10	%35,7
	10-15	8	%28,6
	15+	7	%25
Ders verilen kademe	5. sınıf	17	%60,7
	6. sınıf	18	%64,3
	7. sınıf	19	%67,9
	8. sınıf	21	%75

Eğitim Durumu	Lisans	24	%85,7
	Yüksek Lisans	4	%14,3

Araştırmaya aynı sınıfta öğrenim gören 27 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Bu öğrencilerin hepsi ortaokulda 8. sınıf öğrencisidir. 8. sınıf öğrencilerinin seçilmesinin sebebi ise dil bilgisi öğretiminin bütün aşamalarını süreç içerisinde gözlemlemeleridir. Öğrencilerin cinsiyet ve başarı durumları ile ilgili oranları şu şekildedir:

Tablo 2: Öğrencilere İlişkin Bilgiler

Özellik	Gruplar	Sıklık	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	15	%55,6
	Erkek	12	%44,4
Başarı Durumu	80+	7	%25,9
	65-80 arası	10	%37
	50-65 arası	5	%18,5
	50'den az	5	%18,5

2.2. Veri toplama Araçları

Çalışma grubundaki öğretmenler, kendilerine gönderilen bağlantı adresi üzerinden gönüllülük esasına göre anketi cevaplamış; öğrenciler ise kendilerine verilen anket formunu yazılı olarak cevaplamışlardır. Thomas (1998), anketi insanların yaşam koşullarını, davranışlarını inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır (Akt. Büyüköztürk, 2005). Anket hazırlanırken üç alan uzmanından görüş alınmıştır ve sorulara son hâli verilmiştir. Öğretmenlerin cevapladığı ankette katılımcı bilgileri (cinsiyet, mesleki tecrübe, eğitim durumu, ders verilen kademe) ile ilgili dört (kapalı uçlu); öğretim programı ile ilgili iki (açık uçlu), ders kitabı ile ilgili üç (iki açık uçlu, bir kapalı uçlu); öğretmenlerin uygulamaları, görüşleri ve önerileri ile ilgili altı soru (üç açık uçlu, üç kapalı uçlu) bulunmaktadır. Öğrencilere, dil bilgisine yönelik tutumları ile ilgili üç (iki açık uçlu, bir kapalı uçlu) ve dil bilgisi öğrenme materyalleri ile ilgili üç soru (bir açık uçlu, iki kapalı uçlu) yöneltilmiştir. Görüleceği üzere anket açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Açık uçlu sorular, katılımcıların serbestçe cevap vermelerinin istendiği durumlarda tercih edilir. Yapılandırılmamış sorular olarak da bilinen açık uçlu sorularda cevaplayıcı, soruya serbestçe cevap verir. Bu tür soruların avantajı, araştırmacının beklemediği veya planlamadığı cevapları da alabilmesi ve böylece konu hakkında daha geniş ve ayrıntılı bilgiye sahip olabilmesidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018). Kapalı uçlu soru, cevaplayıcıya olası cevap seçeneklerinin verildiği soru türüdür. Yapılandırılmış sorular ismiyle bilinen bu tür sorularda cevaplayıcı, soruları güvenilir ve hızlı bir şekilde analiz eder (Büyüköztürk vd., 2018).

2.3. Verilerin Çözümlemesi

Öğretmenlere ve öğrencilere, dil bilgisine yönelik tutumlarını öğrenmek ve bunları karşılaştırmak amacıyla hem açık uçlu hem de kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. Açık uçlu sorulara

verilen cevaplar kodlar vasıtasıyla birimlere ayrılarak içerik analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2018). Çalışmada bulunan kodlar sınıflandırıldıktan sonra en sık bulunan koddan en aza doğru sıralanmıştır. Yalnızca bir kez tekrarlanan kodlar “Diğer” başlığında ele alınmıştır. Katılımcılar, cevaplamadıkları sorularda “Fikrim yok” başlığında değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır.

3. BULGULAR

3.1. Öğretmen Bulguları

Çalışmanın öğretmen bulguları kısmı, öğretmen görüşlerinden hareketle üç tema altında toplanmıştır. Bulgular kısmının üçüncü teması ise üç alt başlık altında ele alınmıştır. Öğretmenlerin cevapları kodlanarak sıklık düzeyleri belirtilmiştir. Açık uçlu sorularda öğretmenlerin verdiği cevapların gerekçelerinden bazıları örnek olarak verilmiştir. Kapalı uçlu sorularda öğretmenler birden fazla seçeneği seçtiği için cevapların sıklık düzeyleri bazı sorularda ankete katılan öğretmen sayısından (28) fazla olabilmektedir.

3.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) ile İlgili Sorular

Bu tema altında öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri alınmıştır. Bu amaçla öğretmenlere iki soru yöneltilmiştir.

1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018) dil bilgisi diğer beceriler içinde veriliyor. Sizce programda dil bilgisi ayrı bir başlık olarak ele alınmalı mıdır? (Yanıtlarınızı "Evet; çünkü... / Hayır; çünkü" şeklinde açıklayınız.)

Tablo 3: Öğretmenlerin Programda Dil Bilgisinin Ele Alınıp Alınmaması Gerekliliğine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

	Sıklık	Kod	
Programda dil bilgisi ayrı bir başlık içinde ele alınmalıdır.	1	5	Konu bütünlüğünün sağlanamaması
	6	4	Kazanımlarının diğer becerilerden farklı olması
		2	Daha anlaşılır olması
		5	Diğer cevaplar
	Programda dil bilgisi ayrı bir başlık içinde ele alınmamalıdır.	1	3
2		2	Dil bilgisi öğretiminin metinlere dayalı olarak daha iyi anlaşılması
		7	Diğer cevaplar

Öğretmenlerden %55'i (16) dil bilgisinin programda ayrı bir başlık olarak ele alınması gerektiğini %45'i (12) ise dil bilgisinin ayrı bir başlık olarak ele alınmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Dil bilgisinin, programda ayrı ele alınması gerektiğini savunanlar, "Ö21: Dil bilgisi becerileri ayrı başlık içine alınabilir; çünkü okuma, anlam, anlatım dışında bir beceri alanını kapsıyor. Özellikle 5. ve 6. sınıflar için dil bilgisi kuralları içerdiği soyut kavramlar yüzünden oldukça güç kavranabiliyor. Bunun önüne geçebilmek adına, ayrı bir başlık daha kapsamlı değerlendirilebilir." derken dil bilgisinin ayrı bir başlık olarak ele alınmamasını savunanlar, "Ö16: Bir okuma metni veya dinleme metni üzerinde okuma, dinleme, anlama, anlatım, yazı ve dil bilgisi kazanımları bir bütün halinde aşamalı olarak kazandırılmalı." demektedir.

2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2018) dil bilgisi konularının kademelere göre (sınıf düzeylerine göre) sıralanması sizce uygun mu? Sebebiyle birlikte açıklayınız. (Yanıtlarınızı "Evet; çünkü... / Hayır; çünkü" şeklinde açıklayınız.)

Tablo 4: Öğretmenlerin Programda Dil Bilgisi Konularının Kademelere Göre Sıralanmasının Uygunluğuna İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

	Sıklık	Kod
Programdaki dil bilgisi konularının kademelere göre sıralanmasını uygun buluyorum.	1	5
	3	Öğrencilerin akademik düzeyine uygun olması
	2	Konuların somuttan soyuta gitmesi
	6	Diğer cevaplar
Programdaki dil bilgisi konularının kademelere göre sıralanmasını uygun bulmuyorum.	1	6
	4	Konuların öncelik sonralık bütünlüğünün sağlanamaması
	3	Öğrencilerin akademik düzeyine uygun olmaması
	2	Kademelere eşit şekilde dağıtılmaması
	3	Diğer cevaplar
Fikrim yok (?)	1	1 -

Öğretmenlerin %50'si (14) Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2018) dil bilgisi konularının kademelere göre sıralanmasını uygun bulmadığını belirtirken %46'sı (13) uygun bulduğunu belirtmiş, %4'ü ise (1) fikir belirtmemiştir. Dil bilgisi konularının kademelere göre sıralanmasının uygun olmadığını savunanlar "Ö6: Hayır, çünkü kademelere eşit şekilde dağıtıldığını düşünmüyorum. Ö24: Hayır, bazı konular anlatılmadan diğer konunun verilmesi yanlış oluyor." derken uygun olduğunu savunanlar "Ö28: Evet. Belli bir aşamaya göre sıralanmış." demişlerdir.

3.1.2. Türkçe Ders Kitapları ile İlgili Sorular

Bu tema altında öğretmenlere, ders kitaplarına dönük üç soru yöneltilmiştir.

3. Bir dil bilgisi konusunun öğretimine başlanırken ders kitaplarında ilk olarak hangisinin yapılmasını tercih edersiniz?

Tablo 5: Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretiminde Konuların Öğretim Yöntemine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
Örnekler verilsin, bu örnekler vasıtasıyla kurala ulaşılsın.	14 (%50)
Kavramların tanımı yapıldıktan sonra örnekler verilsin	10 (%35,7)
Konuyla ilgisi olan önceki konular hatırlatılsın.	8 (%28,6)

Öğretmenlerin çoğu, dil bilgisi öğretimine başlanırken ders kitaplarında ilk olarak “Örnekler verilsin, bu örnekler vasıtasıyla kurala ulaşılsın.” derken en az “Konuyla ilgisi olan önceki konular hatırlatılsın.” demişlerdir.

4. Ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerini, alıştırmalarını dil bilgisi öğretimi için yeterli buluyor musunuz? Sebebiyle birlikte açıklayınız. (Yanıtlarınızı "Evet; çünkü... / Hayır; çünkü" şeklinde açıklayınız.)

Tablo 6: Öğretmenlerin Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Etkinliklerinin Yeterliliğine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

	Sıklık	Kod	
Ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerini yeterli buluyorum.	1	1	Sınav sistemine uygun hazırlanması
Ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerini yeterli bulmuyorum	2	1	Sayısı az
	7	2	
	4		Basit olması, öğretici düzeyde olmaması
	3		Etkinliklerin tekdüze olması
	3		Gerekçe belirtilmemiş.
	5		Diğer cevaplar

Öğretmenlerin %96'sı ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerini ve alıştırmalarını dil bilgisi öğretimi için yetersiz bulurken %4'ü (1) yeterli bulunduğunu belirtmiştir. Ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin yeterli olmadığını savunanlar “Ö7: Hayır. Çünkü etkinlikler bazen birbirinin tekrarı şeklinde aynı tarzda etkinlikler oluyor. Bu da öğrencinin konunun farklı yönlerini görmesine engel oluyor. Öğrenci aynı konuyla ilgili farklı tarzda bir etkinlik ya da soru görünce bocalıyor. Bunun için dil bilgisi etkinliklerinin çeşitliliğinin artırılması gerekir.” derken yeterli olduğunu savunan öğretmen “Ö14: Evet, çünkü sınav sistemine göre yeterli örnek ve anlatıma sahip.” demiştir.

5. Ders kitabındaki metinleri dil bilgisi öğretimi için uygun buluyor musunuz? Sebepleriyle birlikte açıklayınız. (Yanıtlarınızı "Evet; çünkü... / Hayır; çünkü" şeklinde açıklayınız.)

Tablo 7: Öğretmenlerin Ders Kitaplarındaki Metinlerin Dil Bilgisi Öğretimine Uygunluğuna İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

	Sıklık	Kod	
Ders kitaplarındaki metinleri dil bilgisi öğretimi için uygun buluyorum.	7	2	Metinlerin dil bilgisi öğretimine uygun olması
		2	Öğrencilerin düzeyine uygun olması
		3	Diğer cevaplar
Ders kitaplarındaki metinleri dil bilgisi öğretimi için uygun bulmuyorum.	1	7	Metinlerin dil bilgisi öğretimine uygun olmaması
	6	2	Uygulanabilir olmaması
		7	Diğer cevaplar
Kararsızım.	5	4	Bazı metinlerin uygun, bazılarının uygun olmaması
		1	Diğer cevaplar

Öğretmenlerin %57'si (16) ders kitaplarındaki metinleri dil bilgisi öğretimi için uygun bulmazken %25'i (7) uygun bulunduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin %18'i (5) ise bu konuda kararsızdır. Bu soruya olumsuz cevap veren öğretmenler "Ö13: Hayır. Metinler seçilirken dil bilgisi kuralları dikkate alınmıyor." şeklinde cevaplarını vermiştir. Kararsız olanların düşünceleri ise "Ö7: Bazı metinler istenilen dil bilgisi kurallarını öğretmekte yeterli olurken bazı metinler bu konuda yetersiz kalmaktadır. Kitap yazarlarının ve kitabı inceleyen sorumlu kişilerin bu konuda daha hassas olması gerekmektedir." derken olumlu cevap veren öğretmenler "Ö27: Evet. Çünkü metinler çocukların düzeylerine uygun." demişlerdir.

3.1.3. Öğretmenlerin Uygulamaları, Görüşleri ve Önerileri ile İlgili Sorular

Bu tema altında öğretmenlere, dil bilgisi ile ilgili dersteki uygulamalarına, görüşlerine ve bu konu hakkındaki önerilerine dönük altı soru yöneltilmiştir.

3.1.3.1. Uygulamaları:

6. Dil bilgisi öğretiminde kullanılmak üzere çalışma yaprakları kullanıyor musunuz? Sebebiyle birlikte açıklayınız (Yanıtlarınızı "Evet; çünkü... / Hayır; çünkü" şeklinde açıklayınız).

Tablo 8: Öğretmenlerin Dil Bilgisi Öğretiminde Çalışma Yaprakları Kullanımlarına İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

	Sıklık	Kod	
Dil bilgisi öğretiminde kullanılmak üzere çalışma yaprakları kullanıyorum.	2	1	Konuların anlaşılması ve pekiştirilmesi için
	1	0	
		6	Ders kitaplarındaki etkinliklerin yetersiz olması

	2	Soyut konuların somutlaştırılması için
	3	Diğer cevaplar
Dil bilgisi öğretiminde kullanılmak üzere çalışma yaprakları kullanmıyorum.	7	3 Akıllı tahtanın yeterli olması
	2	Gerek duyulmaması
	2	Diğer cevaplar

Öğretmenlerden %75'i (21) dil bilgisi öğretiminde çalışma yaprakları kullandıklarını %25'i (7) ise dil bilgisi öğretiminde çalışma yaprakları kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Çalışma yapraklarını kullanan öğretmenler "Ö8: Evet, kullanıyorum. Çünkü kitaplarda yer alan etkinlikler test şeklinde olmadığı için çocuklar test tekniğini tam manasıyla öğrenemiyorlar ya da etkinlikler çocukların konuyu kavramasında yetersiz kalabiliyor. İhtiyaca ve zamana göre çalışma yaprakları ve MEB kazanım kavrama testlerini derste kullanıyorum." derken kullanmayan öğretmenler "Ö1: Hayır, çünkü gerek yok. Ö27: Hayır, çünkü akıllı tahta kullanımı yeterli oluyor benim için." demiştir.

7. Dil bilgisi öğretimi için her hafta ortalama kaç ders saatini ayırıyorsunuz?

Tablo 9: Öğretmenlerin Dil Bilgisi Öğretimine Ayırdıkları Süreye İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
İki	17 (%60,7)
Bir veya birden daha az.	6 (%21,4)
Üç	3 (%10,7)
Dört veya dörtten daha çok	2 (%7,2)

Verilen cevaplara göre, öğretmenlerin dil bilgisi öğretimine ayırdıkları vakit en çok "iki" ders saati iken en az "dört veya dörtten daha çok" ders saatidir. Öğretmenlerin beş saatlik Türkçe dersinin yarısını dil bilgisi öğretimine ayırdıkları görülmektedir.

3.2.3.2. Görüşleri:

8. Zaten okuyoruz ve yazıyoruz, ek olarak bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesi sizce gerekli midir? Dil bilgisi ortaokul düzeyindeki bir öğrenciye hangi katkıları sağlar? Sebepleriyle birlikte açıklayınız. (Yanıtlarınızı "Gerekli; çünkü... / Gerekli değil; çünkü" şeklinde açıklayınız.)

Tablo 10: Öğretmenlerin Dil Bilgisi Öğretiminin Gerekliliğine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

	Sıklık	Kod
Dil bilgisi öğretimi gereklidir.	25	9 Ana dilinin kurallarının bilinmesinin gerekmesi
		7 Duygu ve düşüncelerin doğru ve etkili bir şekilde ifade edilebilmesi için
		2 Dil bilgisinin diğer becerileri de etkilemesi

7 Diğer cevaplar

Dil bilgisi öğretimi gerekli değildir. 3 2 Soyut olması ve günlük yaşamda karşılaşılması
1 Diğer cevaplar

Öğretmenlerin %89'u (25) bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesinin gerekli olduğunu, %11'i (3) bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesinin gerekli olmadığını belirtmiştir. Dil bilgisi öğretiminin gerekli olduğunu savunan öğretmenler “Ö8: Gereklidir. Çünkü ana dilinin kurallarını iyi bir şekilde bilmeyen öğrenci ne tam manasıyla iyi bir okuyucu olabilir ne de yazılı olarak kendisini düzgün olarak ifade edebilir. Dilin işleyiş düzenini kavratmak ve öğrencilerin bir iletişim aracı olarak dili doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak için dil bilgisi kurallarının öğretilmesi gerekmektedir.” derken gereksiz olduğunu savunanlar “Ö24: Gerekli değil, çünkü o seviyedeki çocuklar için soyut kalıyor. Ö7: Gerekli değil çünkü günlük yaşamda kullanım alanı yok.” demektedir.

9. Ortaokul Türkçe derslerinde gösterilen gereksiz yere gösterildiğini düşündüğünüz bir konu var mı?

Tablo 11: Öğretmenlerin Dil Bilgisi Konularının Gerekliliğine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
Hepsi gerekli	11 (%39,3)
Fiilde çatı	7 (%25)
Fiilimsi	6 (%21,4)
Fiilde anlam	3 (%10,7)
Anlatım bozuklukları	3 (%10,7)
Ek-kök (yapım, çekim eki vs.)	3 (%10,7)
Ek fiil	3 (%10,7)
Diğer	3 (%10,7)

Öğretmenler, dil bilgisi konuları ile ilgili en çok “Hepsi gerekli” cevabını verirken gereksiz olduğunu en az savundukları konu “Ek fiil”dir.

3.2.3.3. Önerileri:

10. Sizce öğrencilerin ders kitaplarında dil bilgisi konularını daha iyi öğrenebilmeleri için hangisinin yapılması daha yararlı olur?

Tablo 12: Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Konularının Nitelikli Öğretimine İlişkin Önerilerine Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
Dil bilgisi, metinler üzerinden anlatılmalıdır.	15 (%53,6)
Etkinlik çeşitleri artırılabilir.	11 (%39,3)
Metin sayısı azaltılıp etkinlik sayısı çoğaltılmalıdır	8 (%28,6)

Ders kitaplarında kısa dil bilgisi notları olmalıdır	8 (%28,6)
Dil bilgisi konularını teknolojiyle birleştirilmelidir.	6 (%21,4)
Şu an yapılan uygulamalar yeterli.	-

Bu soruya öğretmenler en çok “Dil bilgisi, metinler üzerinden anlatılmalıdır.” cevabını verirken hiçbir öğretmen “Şu an yapılan uygulamalar yeterli.” cevabını vermemiştir.

11. İdeal bir dil bilgisi öğretimi sizce nasıl olmalıdır?

Tablo 13: *Öğretmenlerin İdeal Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Önerilerine Ait Bulgular*

Kod	Sıklık
Dil bilgisi öğretimi günlük hayatla ilişkilendirilmelidir.	5
Etkinliklerin niceliği ve niteliği artırılmalıdır.	4
Konular öğrencinin düzeyine uygun olmalıdır.	4
Uygulamaya önem verilmelidir.	4
Metinler dil bilgisi öğretimine uygun hazırlanmalıdır.	3
Diğer cevaplar	8

Öğretmenlerin önerilerinden bazıları şunlardır:

Ö11: Bol etkinlikli olmalıdır.

Ö12: Kuralların yaşa uygun olarak sıralandığı, güncel ve öğrencilerin ilgisini çekebilecek metinler üzerinde alıştırmaya yapılabilecek şekilde olmalıdır. Ancak hiçbir zaman anlama ve anlatmanın önüne geçmemelidir. Basit ve herkesin anlayacağı şekilde, ayrıntılara girmeden verilmelidir.

Ö22: Basitten zora doğru olmalı. Mevcut ders kitaplarında konular parça parça verilmiş. Bence dil bilgisi konuları bir bütünlük içinde verilmelidir.

Ö23: Konuların daha az ve her yıl kısa tekrarlar ile verilmesi gerekiyor.

Ö8: Merak ve sözlük kullanma alışkanlığı ile.

Ö6: Dilin kökenine inilerek (sözcüklerin kökeni öğretilmeli).

3.2. Öğrenci Bulguları

Çalışma iki başlık altında incelenmiştir. Öğrencilerin cevapları kodlanarak sıklık düzeyleri incelenmiştir. Açık uçlu sorularda öğrencilerin verdiği cevapların gerekçelerinden bazıları örnek olarak verilmiştir. Kapalı uçlu sorularda öğrenci birden fazla seçeneği seçtiği için cevapların sıklık düzeyleri ankete katılan öğrenci sayısından (27) fazla olabilmektedir.

3.2.1. Dil Bilgisine Yönelik Tutum ile İlgili Sorular

1. Zaten okuyoruz ve yazıyoruz, ek olarak bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesi sizce gerekli midir? Sebepleriyle birlikte açıklayınız. (Yanıtlarınızı "Gerekli, çünkü... / Gerekli değil, çünkü..." şeklinde açıklayınız.)

Tablo 14: *Öğrencilerin Dil Bilgisi Öğretiminin Gerekliliğine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular*

	Sıklık	Kod
Bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesi gereklidir.	2	8
	4	4
	3	3
	2	2
	7	7
Bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesi gerekli değildir.	2	2
Fikrim yok(?)	1	1

Öğrencilerin %88,8'i (24) bir insanın ana dilinin dil bilgisini öğrenmesinin gerekli olduğunu belirtmiş, %7,4'ü (2) gerekli olmadığını belirtmiş ve %3,7'si (1) fikir belirtmemiştir. Dil bilgisi öğretiminin gerekli olduğunu savunan öğrenciler “Ö14: Gerekli, çünkü bir insan kendi dilini bilmezse başka dilleri, bilgileri zaten doğru öğrenemez. Bence insan önce kendi dilini bilmeli.” ve “Ö18: Gerekli, çünkü insan dilini bilemezse ben Türküm diyemez.” derken gerekli olmadığını savunanlar “Ö4: Gerekli değil; çünkü zaten Türkçe biliyoruz, ne yapalım fiili ve kökleri?” demektedir.

2. Ortaokul Türkçe derslerinde gösterilen gereksiz yere gösterildiğini düşündüğünüz bir konu var mı?

Tablo 15: Öğrencilerin Dil Bilgisi Konularının Gerekliliğine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
Hepsi gerekli	13 (%48,1)
Fiilimsi	5 (%18,5)
Ek-kök (yapım, çekim eki vb.)	3 (%11,1)
Fiilde çatı	3 (%11,1)
Ek fiil	3 (%11,1)
Ses olayları	3 (%11,1)
Kelime türleri	2 (%7,4)
Anlatım bozuklukları	1 (%3,7)
Cümle bilgisi (cümle türleri, cümlenin öğeleri)	1 (%3,7)
Fikrim yok	4 (%14,8)

Öğrencilerin %48,1'i (13) “Hepsi gerekli” seçeneğini, %18,5'i, (5) “Fiilde anlam” seçeneğini, %18,5'i (5) “Fiilimsi” seçeneğini, %11,1'i (3) “Ek-kök (yapım, çekim eki vb.)” seçeneğini, %11,1'i (3) “Fiilde çatı” seçeneğini, %11,1'i (3) “Ek fiil” seçeneğini, %11,1'i (3) “Ses olayları” seçeneğini, %7,4'ü (2) “Kelime türleri” seçeneğini, %3,7'si (1) “Anlatım bozuklukları seçeneğini, %3,7'si (1)

“Cümle bilgisi (cümle türleri, cümlenin ögeleri)” seçeneğini, %14,8’i (4) “Fikrim yok” seçeneğini seçmiştir. Sözcükte anlam seçeneği öğrenciler tarafından seçilmemiştir.

3.2.2. Dil Bilgisi Öğretim Materyalleri ile İlgili Sorular

3. Bir dil bilgisi konusunun öğretimine başlanırken ders kitaplarında ilk olarak hangisinin yapılmasını tercih edersiniz?

Tablo 16: Öğrencilerin Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretiminde Konuların Öğretim Yöntemine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
Konuyla ilgisi olan önceki konular bize hatırlatılsın.	10 (%37)
Kavramların tanımı yapıldıktan sonra örnekler verilsin.	9 (%33,3)
Örnekler verilsin, bu örnekler vasıtasıyla kurala ulaşılsın.	8 (%29,6)

Öğrencilerin %37’si (10) “Konuyla ilgisi olan önceki konular bize hatırlatılsın.” seçeneğini, %33,3’ü (9) “Kavramların tanımı yapıldıktan sonra örnekler verilsin.” seçeneğini ve %29,6’sı (8) “Örnekler verilsin, bu örnekler vasıtasıyla kurala ulaşılsın.” seçeneğini seçmiştir.

4. Dil bilgisini öğrenirken ders kitaplarını mı, öğretmenin verdiği çalışma kâğıtlarını mı, yardımcı kaynakları mı daha yararlı buluyorsunuz? Bunun sebebi nedir? (Başka bir fikriniz var ise “Diğer” kısmında belirtiniz.)

Tablo 18: Öğrencilerin Dil Bilgisi Öğretiminde Faydalı Buldukları Kaynaklara İlişkin Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

	Sıklık	Kod	
Öğretmenin verdiği çalışma kâğıtlarını daha yararlı buluyorum.	1	3	Daha akılda kalıcı
	4	3	Daha anlaşılır
		2	Öğretmen yanımızda olduğu için cevaplarımızı birlikte kontrol ediyoruz
		2	Daha detaylı
Yardımcı kaynakları daha yararlı buluyorum.		4	Diğer
	7	3	Daha açıklayıcı
		2	Örnekleri daha anlaşılır.
	2	Diğer	
Ders kitabını daha yararlı buluyorum.	1	1	Nitelikli ve anlaşılır olduğu için.
Öğretmeni daha yararlı buluyorum. (Diğer)	4	4	Öğretmen anlatınca daha iyi anlıyorum.
Fikrim yok(?)	1	1	-

Öğrencilerin %51,8’i (14) “Öğretmenin verdiği çalışma yapraklarını daha yararlı buluyorum.” seçeneğini, %25,9’u (7) “Yardımcı kaynakları daha yararlı buluyorum.” seçeneğini, %3,7’si (1) “Ders

kitaplarını daha yararlı buluyorum.” seçeneğini, %14,8’i (4) “Diğer”(Öğretmen) seçeneğini seçmiş; %3,7’si (1) fikir belirtmemiştir.

Öğrenciler cevaplarının gerekçelerini şu şekilde açıklamışlardır:

Ö7: Öğretmenin verdiği çalışma yapraklarını daha yararlı buluyorum çünkü öğretmenin verdiği çalışma yapraklarındaki örnekler daha çok akılda kalıyor.

Ö19: Yardımcı kitapları daha yararlı buluyorum çünkü ders kitaplarında dil bilgisinin konu anlatımı olmuyor, sadece metinler oluyor ve bu da öğrencilere daha çok da bana yetmiyor.

Ö9: Ders kitabını daha yararlı buluyorum çünkü daha nitelikli daha anlaşılır.

Ö26: Öğretmeni daha yararlı buluyorum çünkü öğretmen anlatınca kafama daha iyi oturuyor.

5. Ders kitaplarınız dışında farklı kaynaklar (yardımcı kaynak, konu anlatımı, soru bankası) kullanmaya ihtiyaç duymanızın sebebi nedir?

Tablo 17: Öğrencilerin Ders Kitabı Dışında Farklı Kaynaklar Kullanmaya İhtiyaç Duymalarının Sebeplerine İlişkin Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Seçenekler	Sıklık
LGS için daha nitelikli kitaplara gereksinim duyulması.	14 (%51,9)
Ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin nicelik ve nitelik bakımından yetersiz olması	8 (%29,6)
Ek kaynaktaki tanımların ve örnek uygulamaların daha anlaşılır olması	5 (%18,5)
Beni ek kaynak kullanmaya yönelten sebep yok.	3 (11,1)

Öğrencilerin %51,9’u (14) “LGS için daha nitelikli kitaplara gereksinim duyulması.” seçeneğini, %29,6’sı (8) “Ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin nicelik ve nitelik bakımından yetersiz olması” seçeneğini, %18,5’i (5) “Ek kaynaktaki tanımların ve örnek uygulamaların daha anlaşılır olması” seçeneğini ve %11,1’i (3) “Beni ek kaynak kullanmaya yönelten sebep yok.” seçeneğini seçmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın sonucunda hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin dil bilgisi öğretimini gerekli buldukları anlaşılmıştır. Bu durum daha önceki çalışmaların sonuçlarıyla ortaklık göstermektedir (Yaman ve Karaaslan, 2010; Aydın, 1999; Jean ve Smard, 2011). Ayrıca öğretmenler ve öğrenciler, ders kitaplarını dil bilgisi etkinliklerinin ve uygulamalarının niceliği ve niteliği yönünden yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu bakımdan araştırmanın sonuçları, önceki araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Salman ve Aydın 2018; Anılan, 2014; Salman, 2018; Arıcı, 2005).

Çalışmada dil bilgisi öğretiminin sac ayakları olan öğretim programı, ders kitapları ve öğretmenlerin uygulamaları hakkında öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Programla ilgili sorular, öğrencilerin düzeyi göz önünde bulundurularak sadece öğretmenlere sorulmuştur. Elde edilen sonuçlar alt problemler kapsamında şöyledir:

Öğretmenlerin çoğu, dil bilgisinin programda ayrı bir başlık olarak ele alınmasını konu bütünlüğünün sağlanması, kazanımlarının diğer becerilerden farklı olması ve daha anlaşılır olması sebepleriyle olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise tüm becerilerin bir bütünlük içinde olmasının gerekmesi ve dil bilgisi öğretiminin metinlere dayalı olarak daha iyi anlaşılması gibi sebeplerle olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda dil bilgisinin ayrı bir başlık içinde ele alınmasının istenmesinin en büyük nedeni dil bilgisinin diğer becerilerle hem teoride hem de uygulamada yeterince bütünleştirilememesi olarak değerlendirilebilir. Çoğu araştırmacı, dil bilgisi öğretiminin diğer becerileriyle ilişkilendirilmesi gerektiği kanısındadır (Göçer, 2015; Bağcı Ayrancı, 2017; Yaman ve Karaarslan; 2010; Göçer ve Aslan, 2018). Her ne kadar araştırmacılar dil bilgisini diğer becerilerle ilişkilendirse de öğretmenler dil bilgisini ayrı bir beceri alanı olarak görmektedir. Bu durum araştırmacılar ve uygulayıcılar arasında görüş farklılığı olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar dili bir bütün olarak görme eğiliminde oldukları için becerilerin ayrı olarak değil de bir bütün olarak ele alınması kanaatindedir. Öğretmenler ise becerileri ayrı ayrı olarak ele almanın daha nitelikli eğitim öğretim ortamı sağlayacağı kanaatindedir.

Programda dil bilgisi konularının kademelere göre sıralanmasını uygun bulan ve bulmayan öğretmenlerin sayısı neredeyse eşittir. Uygun bulan öğretmenler konuların öğrencinin akademik düzeyine uygun olduğunu ve konuların somuttan soyuta gittiğini gerekçe olarak gösterirken; uygun bulmayan öğretmenler ise konuların öncelik-sonralık bütünlüğünün sağlanamadığını, öğrencilerin akademik düzeyine uygun olmadığını ve konuların kademelere eşit dağıtılmadığını gerekçe olarak göstermişlerdir. Bu noktada öğretmenlerin ortak bir kanısı olmadığı ortadadır. Programda konuların akademik olarak sıralanmasında belli birtakım problemlerin olduğu göz önünde yerken öğretmenlerin bazılarının bu konuya hiç değinmemeleri düşündürücüdür. Örneğin öğretim programında (2018) öğrenci daha cümlelerin öğelerini bilmezken “Ek fiilin işlevlerini kavrar” kazanımıyla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla cümlede yüklemi bulamayan öğrenci, ek fiilin isimleri yüklem yaptığı yargısını anlayamamaktadır. Bu ve bunun gibi örnekleri çoğaltabiliriz. Yapılandırmacı yaklaşımla bireyler, ön bilgileri ile yeni bilgiye anlam verirler (Tan, 2015; Ulusoy, 2014; Ocak, 2007) düşüncesi ön plana çıkmıştır. Yeni öğretim programı da yapılandırmacılığa göre hazırlandığı için bilginin aşamalandırılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar program içeriği sarmal yaklaşıma göre hazırlansa da bu noktada eksikleri/eksiklikleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin bazıları ise var olan aksaklıkları ya fark etmemektedir ya da bu aksaklıkların üzerinde gereği kadar durmamaktadır.

Dil bilgisi konusunun öğretiminde ders kitaplarında ilk olarak hangisinin yapılmasını tercih edersiniz alt problemine ilişkin olarak her ne kadar öğretmenlerin çoğu “Örnekler verilsin, bu örnekler vasıtasıyla kurula ulaşılsın.” seçeneğini seçse de öğrencilerin çoğu “Konuyla ilgisi olan önceki konular bize hatırlatılsın.” seçeneğini seçmiştir. Bu noktada öğretmenler ve öğrenciler arasında tam bir zıtlık olduğu söylenebilir; çünkü öğretmenlerin verdiği cevap öğrenciler tarafından en az seçilen seçenektir,

öğrencilerin verdiği cevap ise öğretmenler tarafından en az seçilen seçenektir. Örneklerden kurala ulaşmak çağdaş eğitimde daha çok tercih edilen bir yöntemdir (Göçer, 2015; Bağcı A., 2017; Göğüş, 1978; Cemiloğlu 2009; Sağır 2002; Ertekinoglu 2003). Bu noktada yapılan çalışmaların, öğretmenlerin görüşleriyle desteklendiği görülmektedir. Örneklerden kurala ulaşan öğrenci problemi kendi içinde anlayıp buna çözüm getirme uğraşı içinde olacağından hem bilgiye ulaşmayı öğrenecek hem de bilginin akılda kalmasını sağlamış olacaktır. Bununla beraber öğrenciler, ezberci anlayışla eğitim aldıkları için bu noktada beklentileri de sabit kalmakta ve bilgiyi yapılandırmaktan çok tekrar yoluyla öğrenmeyi istemektedirler. Dolayısıyla bu noktada öğrencilerin beklentilerini de çağdaş anlayışa uygun olarak değiştirmek ve bilgiyi yapılandırmalarını sağlamak gerekmektedir.

Öğretmenler ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerini, dil bilgisi öğretimi için yetersiz bulduklarını belirtmiştir. Bu durum da daha önce yapılan çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir (Çevik ve Güneş, 2017; Arıcı, 2005; Salman ve Aydın, 2018; Anılan, 2014). Öğrenciler ise bu konuyla ilgili kendilerine yöneltilen soruya verdikleri yanıtta ders kitaplarındaki etkinlikleri hem nicelik hem de nitelik olarak yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada yine karşımıza ders kitaplarının nitelik problemi çıkmaktadır. Etkinlikler düzeyinde öğretmene ve öğrenciye yetersiz gelen bir ders kitabıyla dil bilgisi öğretiminin başarıya ulaşamayacağı açıktır. Ayrıca bu durum öğrencilerin, bireysel olarak ders kitapları dışında yardımcı kitaplar kullanmasına sebep olmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin (2012) 37. maddesine göre bakanlık tarafından belirlenmeyen ders kitapları ile okutulacak diğer eğitim araçları öğrencilere aldırılmaz. Buna rağmen bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin çoğu ders kitapları dışında yardımcı kaynaklar kullanmaktadır. MEB'in müfredat programına uygun hazırlanmamış ders kitabı dışındaki kaynakların öğrenci tarafından kullanılıyor oluşu, hem programın hedeflerine ulaşması bakımından hem de programın uygulayıcıları olan öğretmenler için kısa ve uzun vadede çeşitli sorunlara yol açabilir. Hazırlanan kaynakların farklılık göstermesi, öğrencilerin öğrenme yeterlilikleri ve düzeylerinde birtakım farklılıkların oluşmasına sebep olabilir ve eğitimin standartlaşmasını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle yardımcı kaynakların kullanımını azaltmak ya da hiç kullanılmamalarını sağlamak için yapılacak en önemli şey, ders kitaplarının niteliğini artırmak olacaktır.

Öğretmenlerin çoğu ders kitaplarındaki metinleri dil bilgisi öğretimi için uygun bulmamakta, bir kısmı ise uygun bulmaktadır. Bazıları ise bu konuda kararsızdır. Hem metinlerin hem de etkinliklerin yetersiz bulunması önceki araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Salman, 2018; Anılan, 2014). Yeni programda dil bilgisinin okuma ve yazma becerilerinin içinde verildiğinden dil bilgisi öğretiminde metinlerin önemi artmıştır. Hem bu çalışma hem de önceki çalışmaların sonuçlarına göre metinlerde eksikliklerin olduğu saptanmıştır. Bu eksiklikler giderilmeden var olan metinler ile dil bilgisi öğretimin başarıya ulaşması beklenemez. Bu sebeple metinlerdeki eksiklikleri giderecek çalışmalar yapılmalıdır.

“Dil bilgisi öğretiminde çalışma yaprakları kullanıyor musunuz?” sorusunda öğretmenlerin çoğu çalışma yaprakları kullandıklarını, çok az bir kısmı ise kullanmadığını belirtmiştir. Öğretmenler buna gerekçe olarak konuların anlaşılmasında ve pekiştirilmesinde, ders kitaplarındaki etkinliklerin yetersiz olduğunu ve bu nedenle soyut konuların somutlaştırmasında çalışma yapraklarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu noktada yine karşımıza ders kitaplarının hem nitelik hem de nicelik olarak yetersizliği çıkmaktadır. Yine öğrencilere yöneltilen “Dil bilgisi öğretiminde hangisini daha faydalı buluyorsunuz?” sorusuna büyük bir çoğunluk çalışma kâğıtlarını ve yardımcı kaynakları faydalı bulduğunu belirtmiştir. Ders kitaplarını sadece bir öğrenci faydalı bulmaktadır. Güven (2013) etkinliklerin pekiştirilmesinde çalışma kâğıtlarının kullanılması gerektiğini belirtse de programa uygun şekilde hazırlanmış ders kitapları olmadan yalnızca çalışma kâğıtlarıyla dil bilgisi öğretiminin başarıya ulaşması beklenemez. Ayrıca günümüzde dil bilgisi öğretiminde yaşanan aksaklıkların bir sebebi de dil bilgisi öğretiminde ders kitaplarının değil, çalışma kâğıtlarının ağırlıklı olarak kullanılması olabilir. Bununla birlikte alanyazında, çalışma kâğıtlarının nitelikleri ve kullanım amaçları ile ilgili yeterli çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca öğrenciler de kendilerine yöneltilen “Ders kitapları dışında yardımcı kaynaklar kullanmaya ihtiyaç duymanızın sebebi nedir?” sorusuna verdikleri cevaplarda ders kitaplarını yetersiz bulduklarını ve bu nedenle başka kaynaklar kullanmaya yöneldiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar bu bakımdan birbirleriyle uyumaktadır. Sonuç olarak öğrencilerin dil bilgisi öğretiminde karşılaştıkları ilk kaynaklar olmaları bakımından ders kitaplarının niteliklerini iyileştirecek çalışmalar yapılmalıdır.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, dil bilgisi öğretimi için iki ders saati ayırdıklarını belirtmiştir. Ünalın’a (2001) göre dil bilgisi, bağımsız bir ders olarak değil, okuma-anlama işi ile birlikte yürütülmelidir. Karaman’a (2018) göre dil bilgisine ayrı bir ders saati ayırmak hem programlardaki dil bilgisi anlayışıyla hem de Türkçe öğretiminde bütünlük ilkesi ile uyumsuzdur. Bu nedenle dil bilgisi öğretimi ayrı bir ders saati olarak değil, diğer becerilerle bütünlük içerisinde yapılmalıdır.

“Ortaokul Türkçe derslerinde gösterilen gerekli olmadığını düşündüğünüz bir konu var mı?” sorusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin birçoğu “hepsi gerekli” seçeneğini seçmiştir. Öğretmenlerin gerekli bulmadığı ilk üç konu ise sırasıyla fiilde çatı, fiilimsi ve fiilde anlamdır. Öğrencilerin gerekli bulmadığı ilk iki konu ise fiilde anlam ve fiilimsi konularıdır. Diğer konuların sıklık düzeyleri aynıdır. Öğretmenlerle öğrencilerin benzer şekilde düşünceleri önemlidir. Bu sonuç, yukarıdaki dil bilgisi öğretimi gereklidir yargısını desteklemektedir. Ayrıca cevaplarda her iki grubun fiil konusunda sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Erdem (2008), öğrencilerin ve öğretmenlerin en çok zorlandıkları konuları sırasıyla fiil çatıları, fiilimsiler ve birleşik cümleler olarak tespit etmiştir. Arıcı (2005) da öğrencilerin kip, çatı, ek fiil ile noktalama ve imla konularını kavramakta zorlandıklarını tespit etmiştir. Çalışmaların sonuçları göz önüne alındığında fiil konusunda yaşanan problemlerin geçmişten

günümüze devam ettiği, bu nedenle fiil konusundaki eksikliklerin saptanmasına ve bu eksikliklerin giderilmesine yönelik yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

“Öğrencilerin ders kitaplarında dil bilgisi konularını daha iyi öğrenebilmeleri için hangisinin yapılması daha yararlı olur?” sorusunda her ne kadar öğretmenlerin birçoğu “Dil bilgisi metinler üzerinden anlatılmalıdır.” seçeneğini seçse de bir kısmı “Metin sayısı azaltılıp etkinlik sayısı çoğaltılmalıdır.” seçeneğini seçmiştir. Öğretmenler ders kitaplarındaki metinleri ve etkinlikleri nitelik bakımından yeterli bulmasa da dil bilgisi öğretiminin metinlerin ve etkinliklerin kullanılmasını tercih etmeleri dikkat çekicidir. Dil bilgisinin salt metinlerle ya da salt etkinliklerle yapılması gibi bir durum düşünülemez. Bundan dolayı nitelikli metinlerin ve etkinliklerin bir arada kullanılması dil bilgisindeki başarıyı olumlu yönde etkileyecektir.

“İdeal bir dil bilgisi öğretimi nasıl olmalıdır?” sorusuna öğretmenler; dil bilgisi öğretiminin günlük hayatla ilişkilendirilmesini, etkinliklerin niceliğinin ve niteliğinin artırılmasını, konuların öğrenci düzeyine uygun olmasını, uygulamaya önem verilmesini ve metinlerin dil bilgisi öğretimine uygun hazırlanması gerektiğini dile getirmişlerdir. Verilen cevaplar 2005’ten beri öğretim programı tasarımı kilit rol oynayan yapılandırıcı yaklaşımın benimsenmiş olduğunu göstermesi bakımından önemli olsa da getirilen bu önerilerin çoğu, yalnızca dil bilgisinin öğretimiyle değil, bütün derslerin öğretimi ile ilgili genel önerilerdir. Bu bakımdan bu husustaki sorunun bir süredir farkında olduğunu ve bu sorun üzerinde düşünüldüğünü gösteren yaratıcı ve çözüm getirecek öneriler sunulması daha yararlı olabilirdi.

3.1. Öneriler

- Öğretim programı, konuların öncelik-sonralık bütünlüğü dikkate alınarak yeniden düzenlenebilir.
- Öğretim programını hazırlayanlar ile ders kitaplarını hazırlayanlar ortak çalışarak hedef ve hedefe yönelik içerik oluşturmada bir bütünlük sağlanabilir.
- Ders kitaplarındaki metinlerin öğrenciye uygunluğunun yanı sıra dil bilgisi öğretimine uygunluğu da dikkate alınarak metinler yeniden düzenlenebilir.
- Dil bilgisinin kazanımlarıyla diğer becerilerin kazanımlarının bütünleştirilmesine yönelik etkinlik çalışmaları yapılabilir.
- Fiil konusunun anlaşılabilirliğini artırmak için ders kitaplarında içerik düzenlemelerine daha çok önem verilebilir.
- Çalışma kâğıtlarının nitelikleri, kullanım amaçları ve etkililikleri ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Anılan, H. (2014). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre Türkçe dil bilgisi öğretiminin değerlendirilmesi. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 14(5), 1893-1924.
- Arıcı, A. (2005). İlköğretim okullarında dil bilgisi öğretimi üzerine öğretmen görüşleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 52-60.
- Aydın, Ö. (1999). Orta okullarda dilbilgisi öğretimi üzerine öğretmen görüşleri. *Dil Dergisi*, 81, 23-29.
- Aytaş, G. ve Çeçen, M. (2010). Ana Dil Eğitiminde Dil Bilgisi Öğretiminin Yeri ve Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, XXVII, 77-89.
- Bağcı Ayrancı, B. (2017). Sezdirme Yöntemi ile dilbilgisi öğretimi üzerine Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(4), 145-164.
- Benzer, A. (2019). Dil bilgisi öğretiminde öğretim programı, ders kitabı ve merkezî sınav çıkmazı. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 76, 291-323.
- Benzer, A. (2020). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde işlevsel dil bilgisi*. Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cemiloğlu, Mustafa. (2009). *Türkçe öğretimi*. Alfa Aktürk Yayınları.
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286.
- Ellis, R. (2006). Current issues in the teaching of grammar: An SLA perspective. *Tesol Quarterly*, 40 (1), 83-107.
- Erdem, İ. (2007). *İlköğretim II. kademedeki dil bilgisi öğretiminin sorunları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdem, İ. (2008). Öğretmen görüşlerine göre dil bilgisi konularının öğretilme güçlükleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 85-105.
- Ertekinoğlu, S. (2003). Türkçe derslerinde dil bilgisi öğretimi üzerine öğretmen görüşlerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Göçer, A. (2015). Temel dil becerilerinin geliştirilmesinde dil bilgisi öğrenme alanının yeri, işlevi ve öğretimi: bütünlük ilkesi ve tümevarım yöntemi ekseninde tematik bir yaklaşım. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 233-242.
- Göçer, A. ve Aslan, S. (2018). Türkiye’de Dil bilgisi öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezler hakkında bir meta-analiz çalışması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 107-122.
- Göğüş, Beşir. (1978). *Türkçe ve yazın eğitimi*. Gül Yayınevi.
- Güven, A. Z. (2013). Dil bilgisi konularının öğretim sorunları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(6), 1-10.
- Jean, G. ve Smard, D. (2011). Grammar teaching and learning 12: necessary, but boring? *Foreign Language Annals*, 44(3), 467-494.
- Karaman, S. (2018). *Tüm dil yaklaşımı ışığında Türkçe öğretimi programlarındaki dil bilgisi öğretimi üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Millî Eğitim Bakanlığı, (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar)*. MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü Yayını.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (12.09.2012). *Resmî Gazete* (28409). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16593&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Nassaji, H. ve Fotos, S. (2004). Current developments in research on the teaching of grammar. *Annual Review of Applied Linguistics*, 24, 126-145.
- Ocak, G. (Ed.). (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- Onan, B. (2017). Dil bilgisi öğretiminde sentezci yaklaşım. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Dergisi*, 6(4), 2627-2638.
- Sağır, M. (2002). *İlköğretim okullarında Türkçe dil bilgisi öğretimi*. Nobel Yayınları.
- Salman, B. (2018). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi öğretimine yönelik öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Salman, B. ve Aydın, İ. (2018). yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi öğretimine yönelik öğretmen görüşleri. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(27), 1265-1284.
- Tan, Ş. (Ed.). (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- Ulusoy, A. (Ed.) (2014). *Eğitim psikolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Ünalın, Ş. (2001). *Türkçe öğretimi*. Nobel Yayıncılık.
- Yaman, H. ve Karaaslan, F. (2010). İlköğretim Türkçe dersi programına göre dil bilgisi öğretiminin etkililiği: nitel bir araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14, 251-269.